



---

# AJT izveidošanas un dabas aizsardzības pasākumu ieviešanas sociālekonomisko ietekmju izvērtējums

**2009**

**ZIŅOJUMS**

---

Pasūtītājs: Biedrība “Baltijas Vides Forums”

Reģistrācijas numurs 40008075450  
Doma laukums 1, 53.kabinets  
LV-1050 Rīga, Latvija

Kontaktinformācija:  
Tālrunis: +371 6 7357 555, Fakss: +371 6 7507 071  
E-pasts: [bef@bef.lv](mailto:bef@bef.lv)

Izpildītājs: SIA “AKTiiVS”

Pārskatu sagatavoja: Kristīne Pakalniete  
Tālrunis: +371 2 9296961  
E-pasts: [kristinepa@apollo.lv](mailto:kristinepa@apollo.lv)

---

## Satura rādītājs

<b>Ievads .....</b>	<b>3</b>
<b>1. Pētījuma konteksta raksturojums .....</b>	<b>4</b>
<b>2. Sociālekonomisko ietekmju izvērtēšanai izmantotās pieejas un ietekmju veidu raksturojums</b>	<b>5</b>
<b>3. Sociālekonomisko ietekmju izvērtējuma rezultāti AJT “Rīgas līča rietumu piekraste” un “Nīda-Pērkone” .....</b>	<b>9</b>
3.1. Iespējamā ekonomiskā ietekme uz sektoriem un aktivitātēm teritorijā .....	9
3.2. Dabas aizsardzības un apsaimniekošanas finansiālās izmaksas.....	12
3.3. Ieguvumi sabiedrībai no AJT dabas vērtību saglabāšanas .....	15
3.4. Potenciālie ieguvumi teritorijas ekonomikai .....	16
<b>4. Secinājumi .....</b>	<b>17</b>
<b>Pētījumā izmantotie informācijas avoti .....</b>	<b>17</b>

## Ievads

Pastāv uzskats, ka aizsargājamās teritorijas izveidošana noteikti ierobežos saimniecisko darbību teritorijā un kavēs teritorijas sociālekonomisko attīstību. Līdz šim Latvijā ir pieredze ar sauszemes aizsargājamām teritorijām. Aizsargājamās jūras teritorijas (AJT) tiek veidotas pirmo reizi, un tās aizņems salīdzinoši lielu teritoriju.<sup>1</sup> Tāpēc ir saprotamas teritoriju pārvaldībā un izmantošanā iesaistīto institūciju un ekonomikas sektoru pārstāvju bažas par to, kā tas ietekmēs saimniecisko darbību un piekrastes teritoriju attīstību.

Vai tiešām AJT izveidošana rada draudus, ka tiks ierobežota saimnieciskā darbība un kavēta teritoriju attīstība? Lai sniegtu objektīvu izvērtējumu situācijai saistībā ar AJT izveidošanas iespējamo ietekmi, tika veikts **pētījums par AJT izveidošanas un dabas aizsardzības pasākumu īstenošanas potenciālo sociālekonomisko ietekmi** divām AJT. Pētījums tika veikts ES LIFE-Dabas programmas finansētā projekta "Jūras aizsargājamās teritorijas Baltijas jūras austrumu daļā" (LIFE05NAT/LV/000100) ietvaros.

Sociālekonomisko ietekmju izvērtējums tika veikts ar **mērķi**:

- Sniegt objektīvu pārskatu par AJT izveidošanas un dabas aizsardzības pasākumu ieviešanas potenciālajām sociālekonomiskajām ietekmēm politikas lēmumu pieņēmējiem, iesaistītajām pusēm un sabiedrībai. Izvērtējums ietver informāciju par izmaksām un ieguvumiem sabiedrībai, ekonomikai un videi, kas rodas no AJT izveidošanas un dabas vērtību aizsardzības un saglabāšanas.
- **Veicināt dabas aizsardzības un teritoriju izmantošanas un sociālekonomiskās attīstības interešu saskaņošanu**, analizējot iespējamās "interesu konfliktus" un palīdzot izstrādāt tiem risinājumus. Sociālekonomisko ietekmju izvērtējums tika veikts vienlaikus ar Dabas aizsardzības plānu projektu (DAP) izstrādi.<sup>2</sup> Tas veicināja, ka tiek ņemtas vērā teritoriju sociālekonomiskās intereses un tiek rasti risinājumi vairākiem iespējamiem "interesu konfliktiem" (un iespējamām negatīvām sociālekonomiskām ietekmēm), piemēram, paredzot AJT tikai pašus nepieciešamākos darbību ierobežojumus un papildus prasības ietekmes novērtēšanai, un nosakot AJT robežas un funkcionālo zonējumu tā, lai saskaņotu dabas aizsardzības un teritoriju sociālekonomiskās intereses.

Pētījums tika veikts **divām AJT – "Rīgas līča rietumu piekraste" un "Nida-Pērkone"**, kur tika veikta detalizētāka analīze saistībā ar DAP izstrādi. Taču pētījuma rezultāti un secinājumi lielā mērā var tikt attiecināti uz visām AJT, jo minētajās divās ir pārstāvēti nozīmīgākie jūras un piekrastes izmantošanas veidi un sociālekonomiskās intereses. Līdz ar to arī citās AJT iespējamie ietekmju veidi un raksturs ir līdzīgi. Īpaši daudzveidīga no teritorijas izmantošanas un, attiecīgi arī dažādo interešu saskaņošanas, viedokļa ir AJT "Rīgas līča rietumu piekraste" (ar ostu teritorijām un kuģu ceļiem, zvejniecību, tūrismu un rekreāciju). Taču arī AJT "Nida-Pērkone" ir sociālekonomiskā konteksta īpatnības (piemēram, ar lielāku potenciālu vēja elektrostaciju būvniecībai jūrā un potenciālu naftas izpēti un ieguvu blakus AJT).

Šajā ziņojumā sniegts AJT izveidošanas potenciālo sociālekonomisko ietekmju izvērtējuma rezultātu apkopojums. Iesākumā sniegts pētījuma konteksta raksturojums un izvērtējumā izmantotās pieejas un analizēto ietekmju veidu raksturojums. Turpmāk sniegti sociālekonomisko ietekmju izvērtējuma galvenie rezultāti abām minētajām AJT. Nobeigumā sniegti nozīmīgākie secinājumi attiecībā uz AJT izveidošanas un DAP paredzēto pasākumu īstenošanas potenciālajām sociālekonomiskajām ietekmēm.

---

<sup>1</sup> Veidojamās AJT aizņemt apmēram 35 % no Latvijas teritoriālajiem ūdeņiem. Šādas teritorijas tiek veidotas arī Lietuvā un Igaunijā. Lietuvā plānotās AJT aizņems 34 % no Lietuvas teritoriālajiem ūdeņiem, un tādējādi apmēram 80 % no Lietuvas piekrastes ietilps NATURA 2000 teritoriju tīklā. Igaunijā noteiktās AJT aizņem apmēram 18 % no valsts teritoriālajiem ūdeņiem.

<sup>2</sup> Dabas aizsardzības plānu projekti (DAP) ir izstrādāti divām AJT - "Rīgas līča rietumu piekraste" un "Nida-Pērkone". DAP ietvaros izstrādāti arī individuālo aizsardzības un izmantošanas noteikumu priekšlikumi (kas ietver arī priekšlikumu AJT sadalījumam funkcionālajās zonās ar atšķirīgu aizsardzības un apsaimniekošanas režīmu).

## 1. Pētījuma konteksta raksturojums

AJT izveidošanas mērķis ir aizsargāt Eiropas Savienības nozīmes biotopus - rifus, kā arī putnu sugas, kuru populāciju lielums AJT sasniedz starptautiski nozīmīgas vietas kritēriju. Sociālekonomisko ietekmju izvērtējuma konteksta raksturošanai, abām analizētajām AJT, pirmkārt, tika izmantota sekojoša informācija:

- Teritoriju esošās un potenciālās sociālekonomiskās izmantošanas raksturojums. Šis raksturojums sniedz ieskatu par darbības veidiem un aktivitātēm, kas šobrīd vai nākotnē var ietekmēt aizsargājamo dabas vērtību stāvokli teritorijās, taču arī par sektoriem un aktivitātēm, kurus potenciāli varētu skart AJT izveidošana un dabas aizsardzības pasākumu īstenošana.
- Teritoriju jutīguma novērtējums un dabas vērtību, kuru aizsardzībai AJT tiek veidotas, apdraudējuma analīze. Šis novērtējums sniedz informāciju par ārējiem apstākļiem un faktoriem, kas kopumā var izraisīt aizsargājamo dabas vērtību stāvokļa izmaiņas, kā arī konkrētās situācijas (aizsargājamo dabas vērtību apdraudējuma) izvērtējumu abām AJT, ņemot vērā to esošo un potenciālo sociālekonomisko izmantošanu.

Balstoties uz apkopoto informāciju, nepieciešams atzīmēt, ka:

- Jāņem vērā, ka AJT sociālekonomisko ietekmju izvērtējuma politikas un sociālekonomiskais konteksts **atšķiras no īpaši aizsargājamo sauszemes teritoriju politikas un sociālekonomiskā konteksta**. Pirmkārt, jau ar dabas vērtībām, kāpēc teritorijas tiek veidotas, un apstākļiem, kādi nepieciešami šo dabas vērtību saglabāšanai. Otrkārt, ar teritoriju sociālekonomiskās izmantošanas veidiem.
- **Esošās darbības un aktivitātes AJT nerada būtisku apdraudējumu aizsargājamo dabas vērtību stāvoklim. Taču nākotnē apdraudējums varētu pieaugt vienlaikus ar jūras telpas izmantošanas palielināšanos dažādiem mērķiem** (piemēram, no tādām potenciālajām darbībām kā derīgo izrakteņu ieguve vai vēja elektrostaciju būvniecība jūrā).

Šī informācija tika izmantota tā saucamā **bāzes scenārija** definēšanai, kas raksturo, kā varētu mainīties aizsargājamo dabas vērtību stāvoklis AJT, ja **netiek** paredzētas nekādas politikas rīcības šo dabas vērtību aizsardzībai un saglabāšanas nodrošināšanai. Attiecībā uz **bāzes scenāriju** jāsecina, ka, neparedzot nekādas politikas rīcības dabas vērtību aizsardzībai un saglabāšanas nodrošināšanai, nākotnē to stāvoklis varētu pasliktināties. **Bāzes scenārijā** nav negatīva sociālekonomiskā ietekme uz sektoriem un aktivitātēm teritorijās (jo nav darbību ierobežojumu, speciālu vides aizsardzības prasību vai pasākumu). Taču tiktu zaudētas dabas vērtības, kas nodrošina dažādus saimnieciskos un vides procesus un dod ieguldījumu sabiedrības labklājībā.

Otrkārt, pētījuma konteksta raksturošana ir saistīta ar **politikas scenārija** definēšanu un raksturošanu. **Politikas scenāriju** veido situācija, ja AJT tiek izveidotas un tiek paredzēti speciāli darbību ierobežojumi, prasības un pasākumi dabas vērtību aizsardzībai un ilgtspējīgai apsaimniekošanai. **Politikas scenārija** raksturošanai tika izmantota informācija par:

- Izvirzītajiem politikas mērķiem un dabas aizsardzības un apsaimniekošanas pasākumiem to sasniegšanai. **Politikas ilgtermiņa mērķis ir nodrošināt labvēlīgu aizsardzības stāvokli** dabas vērtībām, kuru aizsardzībai un saglabāšanai AJT tiek veidotas, saglabājot to dabisko izplatību un ekoloģiskās funkcijas, un vienlaikus veicinot teritorijas ilgtspējīgu attīstību un pārvaldību un līdzsvarojot dabas aizsardzības un sociālekonomiskās intereses. Tā kā AJT nav nepieciešams vai arī ir praktiski neiespējams veikt tiešus uz biotopiem un sugām vērstus apsaimniekošanas pasākumus, piedāvātie **pasākumi pārsvarā ir vērsti uz AJT administrēšanu, kontroli, izpēti, monitoringu, labvēlīgas tiesiskās bāzes veidošanu un sabiedrības informēšanu**.
- Nepieciešamajiem darbību ierobežojumiem un papildus prasībām darbību saskaņošanai AJT, lai nodrošinātu politikas mērķu sasniegšanu. Dabas aizsardzības plānu projekti, kas ir izstrādāti abām AJT, ietver individuālo aizsardzības un izmantošanas noteikumu projektu. Šajos noteikumos iekļauti arī AJT funkcionālā zonējuma priekšlikumi, kuri paredz AJT iedalījumu trīs zonās ar atšķirīgu aizsardzības un

apsaimniekošanas režīmu. **Dabas lieguma zonā ir paredzēti atsevišķi darbību ierobežojumi, atsevišķas papildus prasības darbību saskaņošanai paredzētas arī dabas parka zonā, savukārt, neitrālajā zonā netiek paredzēti nekādi darbību ierobežojumi vai papildus prasības darbību saskaņošanai.**

Apkopotā informācija attiecībā uz *politikas scenārija* kopumā ļauj secināt, ka, tā kā esošā saimnieciskā darbība un aktivitātes teritorijās kopumā nerada būtisku apdraudējumu aizsargājamām dabas vērtībām, tad **labvēlīga aizsardzības stāvokļa nodrošināšanai noteiktās prasības un pasākumi ir preventīva rakstura un ir vērstas uz dabas vērtību saglabāšanu arī nākotnē.**

## 2. Sociālekonomisko ietekmju izvērtēšanai izmantotās pieejas un ietekmju veidu raksturojums

AJT izveidošanas un dabas aizsardzības pasākumu īstenošanas sociālekonomisko ietekmju izvērtējumam tika izmantota pieeja, kāda tradicionāli tiek izmantota politikas ietekmes novērtēšanā. Tā meklē atbildi uz jautājumu – **kādas negatīvas un pozitīvas ietekmes, jeb citiem vārdiem – izmaksas un ieguvumi, rastos ekonomikā, sabiedrībai un videi** no politikas priekšlikuma ieviešanas. Politikas priekšlikums konkrētajā situācijā ir *politikas scenārijs*, ja AJT tiek izveidotas un tiek paredzēti darbību ierobežojumi, prasības un pasākumi, kas īsumā raksturoti iepriekšējā nodaļā.<sup>3</sup> Iespējamās sociālekonomiskās ietekmes tiek raksturotas, vērtējot **izmaiņas, kādas radītu politikas scenārija ieviešana salīdzinājumā ar bāzes scenāriju** (ja AJT netiek izveidotas un, attiecīgi, nav īpašu darbības ierobežojumu, prasību un pasākumu dabas aizsardzībai un apsaimniekošanai), ietekmju veidi parasti saistās ar trīs jomām – ekonomisko, sociālo un vides jomu.

Pirmais analīzes solis tradicionāli ir **ietekmju identificēšana**. Lai to veiktu, tiek caurskatītas visas iespējamās ietekmes, kas varētu rasties no *politikas scenārija* ieviešanas (skat. arī 1. tabulu). Nākamajā analīzes solī tiek **detalizētāk analizētas tās ietekmes, kas identificētas kā būtiskas** konkrētajai situācijai (*politikas scenārijam*).

1. tabula. Piemēri ietekmju veidiem vides politikas ietekmes analīzē

<b>Ekonomiskās</b>	<p>ietekme uz valsts ekonomiku kopumā (makroekonomiskās ietekmes).</p> <p>ietekme uz konkrētu reģionu / teritoriju ekonomiku un attīstību.</p> <p>Ekonomiskā ietekme uz atsevišķiem sektoriem, uzņēmumu grupām (piemēram, mazajiem un vidējiem uzņēmumiem).</p> <p>ietekme uz valsts budžetu.</p>
<b>Sociālās</b>	<p>ietekme uz nodarbinātību, iedzīvotāju ienākumiem, veselību, drošību, sociālo vienlīdzību, izglītību u.c.</p>
<b>Vides</b>	<p>ieguvumi sabiedrībai no dabas vērtību saglabāšanas un ekosistēmas sniegto "ekoloģisko preču un pakalpojumu" izmantošanas.</p>

Ir nepieciešams meklēt risinājumus, ja politikas ietekmju analīze parāda, ka izmaksas un ieguvumi nav līdzsvaroti, piemēram, izmaksas rodas vieniem, bet ieguvumi citiem. Tādēļ AJT izveidošanas ietekmju analīzē tika pievērsta uzmanība tam, **vai izmaksas un ieguvumi ir līdzsvaroti:**

- laikā (piemēram, ievērojamas izmaksas īstermiņā, bet ieguvumi ilgākā perspektīvā);
- teritoriāli (piemēram, izmaksas lokālas – konkrētā teritorijā, bet ieguvumi globāli);
- starp ekonomikas sektoriem, īpašām uzņēmumu vai sociālajām grupām (piemēram, izmaksas vieniem sektoriem, ieguvumi citiem).

<sup>3</sup> Detalizētāku informāciju par piedāvātajiem pasākumiem dabas vērtību aizsardzībai, darbību ierobežojumiem un prasībām darbību saskaņošanai skatīt abu AJT Dabas aizsardzības plānu projektos.

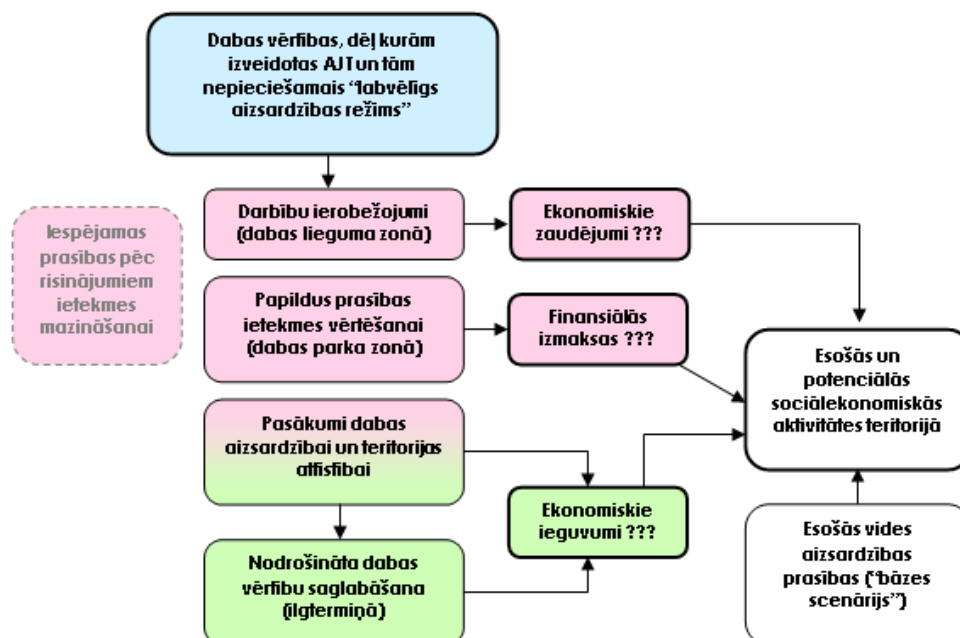
AJT izveidošanas un dabas aizsardzības pasākumu ieviešanas ietekmju analīzē kā būtiski detalizētākai izvērtēšanai tika identificēti sekojoši **ietekmju veidi**:

1. iespējamā ekonomiskā ietekme uz sektoriem un aktivitātēm teritorijā;
2. dabas aizsardzības un apsaimniekošanas pasākumu un prasību īstenošanas finansiālās izmaksas;
3. ieguvumi sabiedrībai no dabas vērtību saglabāšanas un to sniegto “ekoloģisko preču un pakalpojumu” izmantošanas;
4. potenciālie ieguvumi teritorijas ekonomikā, ja tiek izmantotas AJT radītās priekšrocības.

### Iespējamā ekonomiskā ietekme uz sektoriem un aktivitātēm teritorijā

Vispārējā pieeja šīs ietekmes izvērtēšanai raksturota 1. attēlā. Tika izvērtēta iespējamā ekonomiskā ietekme uz visiem **esošajiem un potenciālajiem** saimnieciskās darbības veidiem un aktivitātēm AJT. *Bāzes scenārija* kontekstā katram darbības veidam tika izpētītas esošās vides aizsardzības prasības, piemēram, ietekmes uz vidi novērtēšanai un darbību saskaņošanai, jo esošās prasības nevar tikt attiecinātas uz *politikas scenārija* ietekmēm. *Politikas scenārija* kontekstā tika ņemti vērā **konkrētie** darbību ierobežojumi un prasības darbību saskaņošanai, kas skartu esošās un potenciālās darbības teritorijās.<sup>4</sup> Ietekmju izvērtējums sniedza atbildes uz sekojošiem jautājumiem:

- vai sagaidāmi ekonomiskie zaudējumi no darbību ierobežojumiem (dabas lieguma zonā)?
- vai sagaidāmas papildus finansiālās izmaksas dēļ papildus prasībām ietekmes uz vidi novērtēšanai un saskaņošanai (dabas parka zonā)?
- vai ir sagaidāma negatīva ietekme uz īpašām uzņēmumu grupām (mazajiem un vidējiem uzņēmumiem) teritorijā?
- varbūt ir ieguvumi kādiem sektoriem no dabas vērtību saglabāšanas un DAP paredzēto pasākumu ieviešanas?

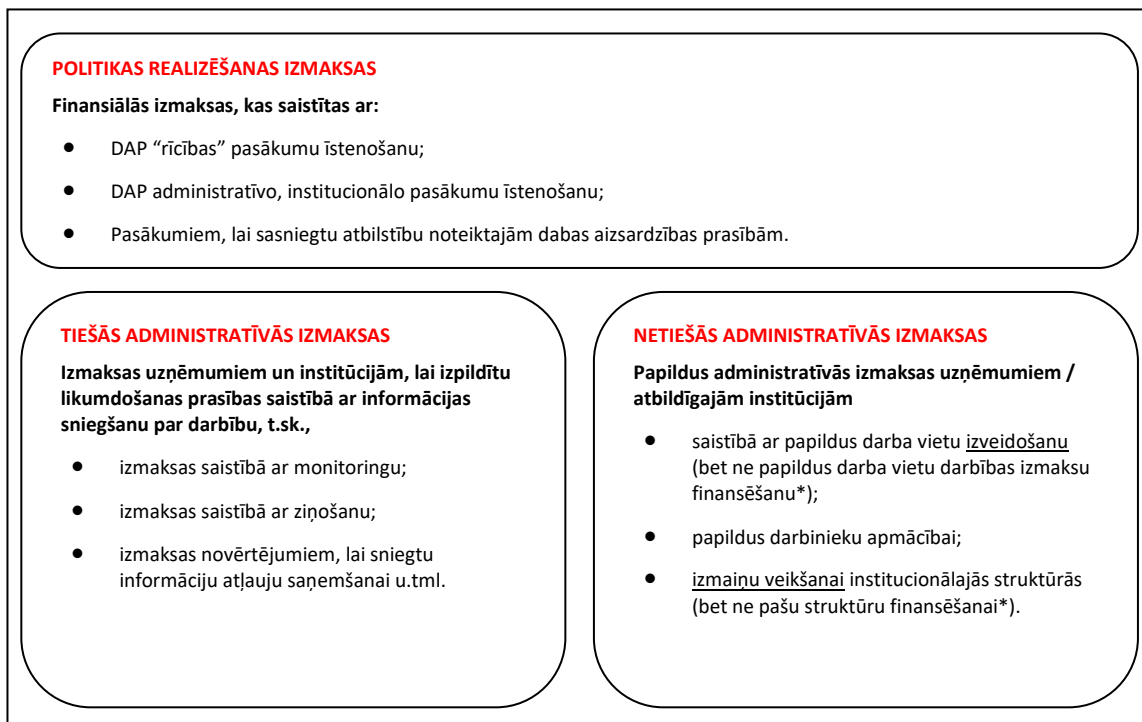


1. attēls. Vispārējā pieeja ekonomiskās ietekmes uz sektoriem un aktivitātēm izvērtēšanai.

<sup>4</sup> Papildus informāciju skatīt abu AJT Individuālo aizsardzības un izmantošanas noteikumu priekšlikumos (kas ietver arī funkcionālo zonējumu).

## Dabas aizsardzības un apsaimniekošanas finansiālās izmaksas

Analizētie finansiālo izmaksu veidi raksturoti 2. attēlā. *Bāzes scenārija* kontekstā tika apkopota informācija par esošajiem valsts budžeta izdevumiem dabas aizsardzībai, līdzšinējiem izdevumiem atbildīgo institūciju darbības finansēšanai, to darbinieku skaitu un darbības rezultātiem (piemēram, veikto pārbaužu skaits, izsniegto tehnisko noteikumu skaits, sākotnējo ietekmes izvērtējumu un IVN procedūru skaits). *Politikas scenārija* ietekmju izvērtēšanai tika skatītas finansiālās izmaksas, kādas rastos **papildus bāzes scenārija izmaksām**, ja tiek īstenoti AJT DAP paredzētie pasākumi un prasības dabas aizsardzībai un ilgtspējīgai apsaimniekošanai. Tika novērtētas dabas aizsardzības pasākumu īstenošanas tiešās finansiālās izmaksas, tiešās un netiešās administratīvās izmaksas. Tika izvērtēts, kam izmaksas rastos – privātiem sektoriem, valsts budžetam / sabiedrībai. Lai novērtētu potenciālo ietekmi uz valsts budžetu tika salīdzinātas pasākumu finansiālās izmaksas ar esošajiem valsts budžeta izdevumiem dabas aizsardzībai.



\* Izmaksas, kas saistītas ar papildus darba apjomu atbildīgajām institūcijām, lai nodrošinātu dabas aizsardzības prasību un pasākumu īstenošanu AJT, ir iekļautas izmaksu kategorijā “politikas realizēšanas izmaksas” (tās ietver administratīvo un institucionālo pasākumu izmaksas, kurās ir ņemts vērā papildus finansējums, kas būtu nepieciešams AJT administrējošās struktūrvienības darbības finansēšanai).

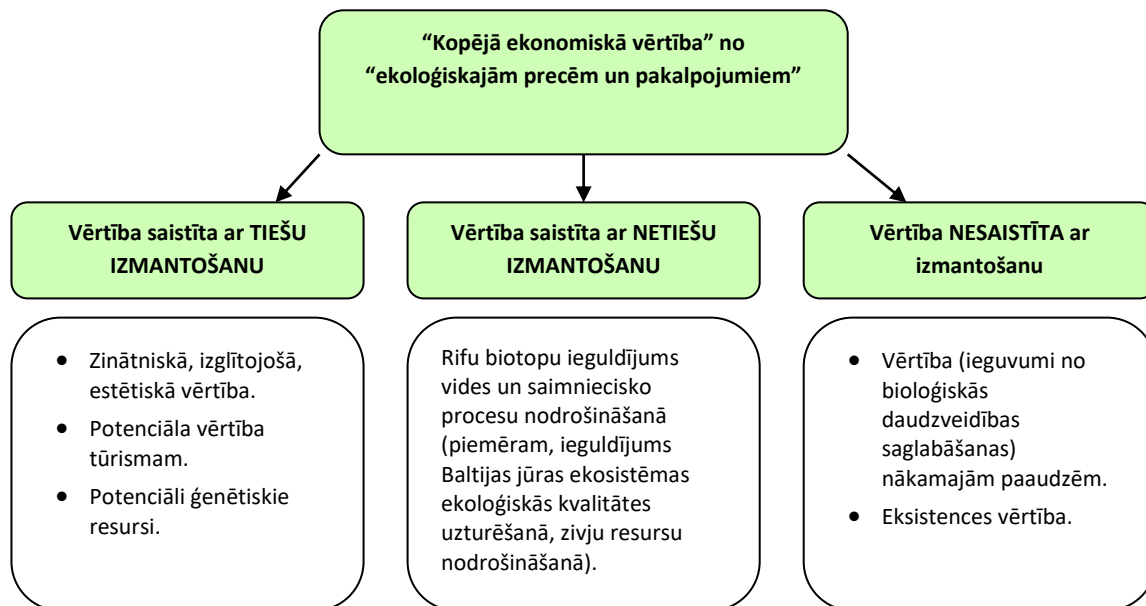
2. attēls. Dabas aizsardzības un apsaimniekošanas pasākumu prasību īstenošanas finansiālo izmaksu veidi.

## Ieguvumi sabiedrībai no dabas vērtību saglabāšanas un to sniegto “ekoloģisko preču un pakalpojumu” izmantošanas

Ekosistēmas, sugas un biotopi pilda ļoti daudzveidīgas funkcijas, ko sabiedrība (tieši vai netieši, apzināti, vai neapzināti) izmanto tā saucamo “ekoloģisko preču un pakalpojumu” veidā. Zaudējot sugas un biotopus, sabiedrība zaudē to sniegtās “ekoloģiskās preces un pakalpojumus”, savukārt, nodrošinot to saglabāšanu, sabiedrībai ir ieguvumi no to sniegto “ekoloģisko preču un pakalpojumu” izmantošanas šodien un nākotnē.

Ir izstrādātas ekonomiskās novērtēšanas metodes, kas ļauj šīs “ekoloģiskās preces un pakalpojumus” novērtēt naudas izteiksmē. Šādi pētījumi ir samērā dārgi un laikietilpīgi, jo prasa primāro datu vākšanu. Tāpēc šīs analīzes ietvaros tika izmantoti pētījumi no citām valstīm. Ekonomiskie novērtējumi tika “pārnesti” uz AJT vides kontekstu, ņemot vērā AJT dabas vērtības (to sniegtās “ekoloģiskās preces un pakalpojumus”) un izmantojot pieņēmumus.

Ekosistēmas vai bioloģiskās daudzveidības sniegto “ekoloģisko preču un pakalpojumu” vērtību summa veido tā saucamo ekosistēmas “kopējo ekonomisko vērtību”, ko novērtēšanas vajadzībām mēdz iedalīt kategorijās (skat. arī 3. attēlu). Pirmkārt, **sabiedrībai veidojas ieguvumi no “ekoloģisko preču un pakalpojumu” tiešas izmantošanas šodien vai nākotnē.** “Tiešās izmantošanas” vērtība AJT rifu biotopiem un aizsargājamām putnu sugām ir salīdzinoši ierobežota. Tā galvenokārt **saistīta ar zinātnisko, izglītojošo un estētisko vērtību**, lai gan **potenciāla vērtība ir arī saistībā ar tūrismu.** Rifiem pašiem par sevi nav tiešas saimnieciskās vērtības, ja neskaita potenciālu derīgo izrakteņu (laukakmeņu) ieguvi. Taču rifu biotopiem ir zemūdens ainavas vērtība (potenciāla zemūdens niršanas vietas). Putnu populācijām jūrā vairāk ir estētiska vērtība, taču tās var piesaistīt dabas tūristus (īpaši putnu vērotājus). Sugām un biotopiem ir nozīmīga zinātniskā vērtība. Tie veido pasaules “ģenētisko bibliotēku” un nodrošina (neizpētītus) ģenētiskos resursus (piemēram, medicīnai).



3. attēls. Putnu populāciju un rifu biotopu “kopējās ekonomiskās vērtības” raksturojums.

Sugas un biotopi pilda funkcijas, lai nodrošinātu dažādus vides un saimnieciskos procesus. Attiecīgi tie sniedz “ekoloģiskos pakalpojumus” videi un saimnieciskajai darbībai. Šie “ekoloģiskie pakalpojumi” veido tā saucamo “**netiešās izmantošanas**” vērtību. Īpaši rifu biotopiem šī vērtība ir ievērojama. **Rifu biotopi dod ieguldījumu Baltijas jūras ekosistēmas stabilitātē un ekoloģiskajā kvalitātē.** Tie nodrošina augstu grunts biotopu dažādību un bioloģisko daudzveidību, un, jo ekosistēma ir bioloģiski daudzveidīgāka, jo tā ir stabilāka – spēj labāk pielāgoties ārējo apstākļu izmaiņām. Rifu biotopi dod ieguldījumu Baltijas jūras ūdeņu ekoloģiskajā kvalitātē, veicot ūdens attīrīšanas funkciju. **Rifos veidojas barības bāze putniem.** Īpaši jāatzīmē, ka **rifu biotopi ir barības bāze, uzturēšanās un nārsta vieta zivīm**, tai skaitā saimnieciskajām zivju sugām (piemēram, Baltijas reņģei). Līdz ar to rifu biotopi dod ieguldījumu arī saimniecisko procesu nodrošināšanā.

Nodrošinot putnu populāciju un rifu biotopu saglabāšanu, sabiedrībai veidojas arī **ieguvumi nesaistīti ar izmantošanu.** Pirmkārt, jāatzīmē **ieguvumi no sugu un biotopu (bioloģiskās daudzveidības) saglabāšanas nākamajām paaudzēm**, taču arī **ieguvums no gandarījuma par dabas vērtību eksistenci.** Daļa sabiedrības gūst morālu gandarījumu no apziņas, ka tiek nodrošināta dabas vērtību pastāvēšana, no apziņas, ka šādas dabas vērtības eksistē (arī ja tās nedod tieši izmantojamu labumu).

Kā jau iepriekš tika atzīmēts, esošā saimnieciskā darbība un aktivitātes AJT nerada būtisku apdraudējumu aizsargājamām dabas vērtībām. Taču teritoriju izmantošanas palielināšanās (īpaši jaunas darbības) varētu radīt dabas vērtību stāvokļa pasliktināšanos nākotnē. Pētījuma ietvaros nebija iespējams detalizēti novērtēt, kāds kaitējums dabas vērtībām būtu sagaidāms **bāzes scenārija** gadījumā (ja netiek paredzētas nekādas politikas rīcības) un, attiecīgi, kādi būtu konkrētie zaudējumi sabiedrībai no zaudētām “ekoloģiskajām precēm un



pakalpojumiem". Taču tika veikts AJT dabas vērtību sniegto "ekoloģisko preču un pakalpojumu" raksturojums un indikatīvs to "kopējās ekonomiskās vērtības" novērtējums. Šāds rezultāts bija pietiekams, lai secinātu, ka AJT dabas vērtību "kopējās ekonomiskā vērtība" ir ievērojama, un, zaudējot pat tikai daļu no tās, sabiedrības zaudējumi būtu lielāki nekā izmaksas, kas nepieciešamas vai rodas no *politikas scenārija* īstenošanas.

### **Potenciāli ieguvumi teritorijas ekonomikai, ja tiek izmantotas AJT radītās priekšrocības**

Lai izvērtētu, vai AJT izveidošana var būt kā teritorijas sociālekonomisko attīstību veicinošs faktors, analīzes ietvaros tika apkopota informācija par pētījumiem un piemēriem no prakses saistībā ar aizsargājamu dabas teritoriju izveidošanu un to ietekmi uz konkrēto teritoriju ekonomiku un sociālo vidi. Jāatzīmē, ka šādi pētījumi un piemēri no prakses gan Latvijā, gan citās Eiropas valstīs ir saistīti ar īpaši aizsargājamām sauszemes teritorijām. Taču tie sniedz pietiekamus pierādījumus, lai izdarītu secinājumus, kādas ir būtiskākās šādu aizsargājamo teritoriju radītās priekšrocības, un pēc analogijas raksturotu priekšnosacījumus, lai to izveidošana sniegtu ieguvumus teritoriju ekonomikai un sociālajai videi.

## **3. Sociālekonomisko ietekmju izvērtējuma rezultāti AJT "Rīgas līča rietumu piekraste" un "Nida-Pērkone"**

### **3.1. Iespējamā ekonomiskā ietekme uz sektoriem un aktivitātēm teritorijā**

Detalizēti rezultāti izvērtējumam par potenciālajām ekonomiskajām ietekmēm uz sektoriem un aktivitātēm teritorijā katrai analizētajai AJT sniegti 2. un 3. tabulā. Kopumā jāsecina, ka:

- **Nav sagaidāmi ekonomiskie zaudējumi nevienam esošam vai potenciālam ekonomikas sektoram teritorijā un nav papildus finansiālās izmaksas esošajām darbībām / aktivitātēm teritorijā.** Iespējamās negatīvās ietekmes var tikt novērstas, izstrādājot AJT funkcionālo zonējumu.
- **Iespējamās papildus finansiālās izmaksas potenciālām ekonomikas aktivitātēm teritorijā.** Piemēram, vēja parkiem AJT "Nida-Pērkone" teritorijā varētu būt papildus izmaksas dēļ pamatīgāka IVN nepieciešamības (ietekmes uz Natura 2000 novērtējums), iespējams, varētu būt arī papildus izmaksas, realizējot projektu (piemēram, dēļ VES ierīkošanas dziļāk jūrā nekā ekonomiski optimāli). Piemēram, jaunu grunts novietņu ierīkošanai AJT "Rīgas līča rietumu piekraste" turpmāk būtu nepieciešams sākotnējais ietekmes izvērtējums (šāda izvērtējuma izmaksa ir 170 latī). Iespējamās papildus finansiālās izmaksas varētu būt arī derīgo izraktnu ieguvei (līdzīgu iemeslu dēļ kā vēja parkiem AJT "Nida-Pērkone").
- **Igtermiņā atsevišķiem sektoriem veidotos arī ieguvumi.** Jāatzīmē ekonomiskie ieguvumi zvejniecībai (no rifu biotopu saglabāšanas, kas ir barības bāze, uzturēšanās un nārsta vieta daudzām zivju sugām). Potenciāli ieguvumi būtu sagaidāmi arī tūrismam un ar to saistītajām nozarēm.
- Runājot par iespējamo ietekmi uz **mazajiem un vidējiem uzņēmumiem teritorijā** (kas ir viens no sociālekonomisko stabilitāti veicinošiem faktoriem), jāsecina, ka tie drīzāk **būs ieguvēji**, jo zvejniecībā un tūrismā lielākoties iesaistīti tieši šādi uzņēmumi.

2. tabula. AJT "Nida-Pērkone" izveidošanas potenciālās ekonomiskās ietekmes uz sektoriem un aktivitātēm teritorijā raksturojums.

APZĪMĒJUMI:			ļespējama NEGATĪVA ekonomiskā ietekme	
	NAV sagaidāma būtiska ekonomiskā ietekme		Potenciāla POZITĪVA ekonomiskā ietekme	
Esošās un potenciālās sociālekonomiskās aktivitātes / darbības teritorijā	Potenciāla ekonomiskā ietekme uz sektoriem / aktivitātēm no:			
	darbību ierobežojumiem	prasībām ietekmes uz vidi novērtēšanai un kompensēšanai	DAP paredzētajiem pasākumiem	dabas vērtību saglabāšanas
<b>ESOŠĀS AKTIVITĀTES</b>				
Rūpnieciskā un pašpatēriņa zveja				Zivju resursu stāvoklis Roņu radītais kaitējums
Tūrisms un rekreācija: *Dabas vērošana un izpēte; *"Dzintara tūrisms"; *Peldēšanās un sauļošanās; *Aktīvā atpūta uz ūdens; *Makšķerēšana piekrastē un jūrā; *Piekrastes zvejniecība saistībā ar tūrisma; *Zemūdens nīršana; *Kultūras tūrisms.			!!! JA AJT apsaimniekošanas ietvaros tiek realizēti pasākumi (izmantojot ES fin. atbalstu) tūrisma attīstīšanai.	!!! JA dabas vērtības un Natura 2000 "zīmols" tiek izmantotas kā priekšrocības tūrisma attīstīšanai.
Zinātne un izglītība				
Militārās aktivitātes jūrā				
<b>POTENCIĀLĀS AKTIVITĀTES</b>				
Papes osta		Potenciālajai <u>Papes ostas</u> teritorijai noteikta neitrālā zona. Tas nozīmē, ka potenciālo darbību ietekme uz AJT tiek akceptēta tādā mērā, ka netiek noteiktas speciālas papildus prasības ietekmes novērtēšanai saistībā ar AJT. <u>Jauna grunts novietne jūrā</u> drīzāk nebūs nepieciešama (paredzami tikai kuteri un jahtas ar nelielu iegrimi, kam nav nepieciešama kuģošanas ceļu tīrīšana / padziļināšana).	!!! JA AJT apsaimniekošanas ietvaros tiek īstenoti pasākumi (izmantojot ES fin. atbalstu) šādas infrastruktūras attīstīšanai saistībā ar tūrisma.	!!! JA dabas vērtības un Natura 2000 "zīmols" tiek izmantotas kā priekšrocības tūrisma attīstīšanai.
Tūrisma un rekreācijas infrastruktūra piekrastē ap Jūrmalciemam		Piekrastes zonai ap Jūrmalciemam noteikta <b>neitrālā zona</b> . Tas nozīmē, ka potenciālo darbību ietekme uz AJT tiek akceptēta tādā mērā, ka netiek noteiktas speciālas papildus prasības ietekmes novērtēšanai saistībā ar AJT. Tehniskajos noteikumos varētu tikt paredzētas speciālas prasības, izmantot videi draudzīgus tehnoloģiskos risinājumus piestātņu izbūvē (taču šobrīd nav iespējams novērtēt, vai šādi risinājumi radītu papildus izmaksas).		
Naftas izpēte un ieguve	(Potenciālās naftas atradnes atrodas ārpus AJT robežām.)	Esošā likumdošana paredz IVN. Šobrīd nav iespējams novērtēt, vai IVN pētījumi būs nepieciešami pamatīgāki dēļ AJT.		

<b>Vēja elektroenerģijas stacijas (VES) jūrā</b>	Lieguma zonā VES aizliegtas. BET VES iespējams ierīkot ārpus AJT (dziļāk jūrā).	Varētu būt papildus izmaksas dēļ pamatīgāka IVN nepieciešamības (ietekmes uz Natura 2000 novērtējums). Varētu būt papildus izmaksas realizējot projektu (ekonomiski optimālais VES dziļums, kabeļu ierīkošana caur/apkārt AJT).		
--	--	--	--	--

3. tabula. AJT "Rīgas līča rietumu piekraste" izveidošanas potenciālās ekonomiskās ietekmes uz sektoriem un aktivitātēm teritorijā raksturojums.

Esošās un potenciālās sociālekonomiskās aktivitātes / darbības teritorijā	Potenciāla ekonomiskā ietekme uz sektoriem / aktivitātēm no:			
	darbību ierobežojumiem	prasībām ietekmes uz vidi (Natura 2000) novērtēšanai un kompensēšanai	DAP paredzētajiem pasākumiem	dabas vērtību saglabāšanas
<b>ESOŠĀS AKTIVITĀTES</b>				
Mērsraga osta	<b>Ostu teritorijas ir ārpus AJT robežām.</b>		!!! <u>JA</u> tiek veicināti pasākumi (izmantojot ES fin. atbalstu) ostu un šādas infrastruktūras attīstīšanai saistībā ar tūrismu.	!!! <u>JA</u> dabas vērtības un Natura 2000 "zīmols" tiek izmantotas kā priekšrocības tūrisma attīstīšanai.
Rojas osta	(Ietekmes novērtēšana veicama saskaņā ar esošajiem normatīvajiem dokumentiem šīm darbībām.)			
Engures osta				
Piekrastes infrastruktūra neliela izmēra ūdens transporta līdzekļu apkalpošanai (rekreācijas laivu un jahtu piestātnes)	Piekrastes zonai visas AJT garumā noteikta <b>neitrālā zona</b> . Tas nozīmē, ka <b>netiek</b> noteikti ierobežojumi vai speciālas papildus prasības ietekmes novērtēšanai saistībā ar AJT.			
Kuģu ceļi (to tīrīšana, padziļināšana)	Kuģu ceļiem noteikta <b>neitrālā zona</b> . Tas nozīmē, ka darbību ietekme uz AJT tiek akceptēta tādā mērā, ka <b>netiek</b> noteikti nekādi ierobežojumi vai speciālas papildus prasības ietekmes novērtēšanai saistībā ar AJT. Ietekmes novērtēšana veicama saskaņā ar esošajiem normatīvajiem dokumentiem šīm darbībām.			
Grunts novietnes jūrā	<b>Esošām</b> grunts novietnēm noteikta <b>neitrālā zona</b> . Tas nozīmē, ka darbību ietekme uz AJT tiek akceptēta tādā mērā, ka <b>netiek</b> noteikti ierobežojumi vai papildus prasības ietekmes novērtēšanai saistībā ar AJT.			
Piekrastes rūpnieciskā un pašpatēriņa zveja				Zivju resursu stāvoklis Roņu radītais kaitējums
Tūrisms un rekreācija: *Dabas vērošana un izpēte; *Peldēšanās un sauļošanās; *Aktīvā atpūta uz ūdens; *Makšķerēšana; *Piekrastes zvejniecība saistībā ar tūrismu; *Zemūdens niršana; *Kultūras tūrisms.	3 nozīmīgās gaigalu uzturēšanās vietās noteikti sezonāli ierobežojumi braukšanai ar ūdens motocikliem un kaitborda aktivitātēm. Taču šādu ierobežojumu ietekme kopumā nav vērtējama kā būtiska.		!!! <u>JA</u> AJT apsaimniekošanas ietvaros tiek realizēti pasākumi (izmantojot ES fin. atbalstu) tūrisma attīstīšanai.	!!! <u>JA</u> dabas vērtības, Natura 2000 "zīmols" un pieejamais finans. atbalsts tiek izmantotas kā priekšrocības tūrisma attīstīšanai.
Zinātne un izglītība				
<b>POTENCIĀLĀS AKTIVITĀTES</b>				

Jaunas grunts novietnes jūrā	Jaunas grunts novietnes dabas lieguma zonā aizliegtas, taču iespējas ierīkot dziļāk (dabas parka zonā).	Jaunu grunts novietņu ierīkošanai dabas parka zonā papildus prasība veikt "sākotnējo izvērtējumu" (170,-LVL) un saņemt VVD tehniskos noteikumus.		
Derīgo izrakteņu ieguve (dzelzs - mangāna konkrēcija ieguves interešu zona, potenciāla smilts ieguve).	Dabas lieguma zonā aizliegta darbība, taču interešu zona praktiski nepārklājas ar lieguma zonu.	Iespējamās papildus izmaksas dēļ pamatīgāka IVN nepieciešamības (ietekmes uz Natura 2000 novērtējums) un speciāliem risinājumiem / pasākumiem negatīvās ietekmes uz AJT mazināšanai / kompensēšanai.		
Vēja elektroenerģijas stacijas (VES) jūrā	Dabas lieguma zonā VES ir aizliegtas. Taču AJT nav nozīmīgas VES interešu zonas (ierobežoti vēja resursi).			
Piekrastes infrastruktūra nelielu ūdens transporta līdzekļu apkalpošanai (rekreācijas laivu un jahtu piestātnes)		Piekrastes zonai visā AJT noteikta <b>neitrālā zona</b> . Esošās prasības – "sākotnējais izvērtējums" un VVD tehniskie noteikumi. Tehniskajos noteikumos varētu tikt paredzētas speciālas prasības, tehnoloģiskajiem risinājumiem piestātņu izbūvē (lai gan šobrīd nav iespējams novērtēt, vai šādi risinājumi radītu papildus izmaksas).	!!! <u>JA</u> tiek īstenoti pasākumi (izmantojot ES fin. atbalstu) šādas infrastruktūras attīstīšanai saistībā ar tūrismu.	!!! <u>JA</u> dabas vērtības un Natura 2000 "zīmols" tiek izmantotas kā priekšrocības tūrisma attīstīšanai.

### 3.2. Dabas aizsardzības un apsaimniekošanas finansiālās izmaksas

Finansiālo izmaksu veidi, kas tika vērtēti pētījuma ietvaros, tika raksturoti iepriekšējā nodaļā, detalizētāks šo izmaksu veidu raksturojums abām AJT sniegts 4. tabulā.

4. tabula. AJT "Rīgas līča rietumu piekraste" un "Nida-Pērkone" dabas aizsardzības un apsaimniekošanas pasākumu un prasību īstenošanas finansiālo izmaksu raksturojums.

Izmantotie saīsinājumi: AJT "RLRP" – AJT "Rīgas līča rietumu piekraste", DAP – Dabas aizsardzības pārvalde, LHI – Latvijas Hidroekoloģijas institūts, NAI – notekūdeņu attīrīšanas iekārtas, VES – vēja elektrostacijas, VPVB – Vides pārraudzības valsts birojs, VVD – Valsts Vides dienests.

Izmantotie apzīmējumi:		Ir finansiālās izmaksas
Nav finansiālo izmaksu		Iespējamās finansiālās izmaksas

Izmaksu veidi, pasākumi [pasākuma Nr. DAP]	Izmaksas privātajam sektoram	Izmaksas sabiedriskajam sektoram (atbildīgās institūcijas)	Piezīmes
<b>POLITIKAS REALIZĒŠANAS FINANSIĀLĀS IZMAKSAS</b>			
<b>DAP paredzēto "rīcības" pasākumu izmaksas:</b>			
Zinātniskā izpēte [1.1., 1.3., 2.3.]		Valsts budžets, ES fondi	
NAI rekonstrukcija [AJT RLRP: 1.5.]		Valsts budžets, ES fondi	Šīs izmaksas netika iekļautas kopējā izmaksu novērtējumā, jo tikai daļēji attiecināmas uz dabas aizsardzību.
Operatīvās brīdināšanas sistēma par ūdensputnu piezvejas draudiem [2.2.]		Valsts budžets	
Pētījums par ilgtspējīga tūrisma-rekreācijas attīstības iespējām AJT [5.1.]	Pozitīva ietekme uz tūrisma nozari.	Valsts budžets	
Priekšlikumi putnu vērošanas veicināšanai jūrā [5.2.]	Pozitīva ietekme uz tūrisma nozari.	Valsts budžets	
Kuģu vraku datu bāzes papildināšana, uzturēšana.	Pozitīva ietekme uz tūrisma nozari (organizēta niršana).	Valsts budžets	
Pasākumi sabiedrības izglītošanai (ekspozīcijas muzejiem, informatīvi stendi, informatīvs materiāls/grāmata, buklets, jūras putnu noteicējs, brošūra – DAP populārā versija, interneta vietnes uzturēšana). [7.1.-7.7.]		Valsts budžets	
<b>DAP paredzēto institucionālo, administratīvo pasākumu izmaksas:</b>			
Koncepcijas izstrāde efektīvai AJT pārvaldībai [4.1.] un AJT administrējošas struktūrvienības ikgadējās izmaksas [4.2.]		Valsts budžets (DAP)	
Uzlabojumu / izmaiņu normatīvajos aktos un politikas dokumentos sagatavošana [1.2., 8.1., 8.3., 8.4.]			Nav tiešu finansiālo izmaksu (atbildīgo institūciju esošo funkciju ietvaros).
<b>Atbilstības sasniegšanas izmaksas:</b>			
Vadlīniju sagatavošana (saimniecisko darbību IVN, hidrotehniskajām būvēm krasta zonā AJT, nesprāgušās municijas iznīcināšanas ietekmes mazināšanai) [1.4., 4.3., 8.2.]		Valsts budžets	
Izmaksas pasākumiem, lai sasniegtu atbilstību noteiktajām dabas aizsardzības prasībām.	Iespējamās papildus izmaksas potenciālām darbībām – VES, derīgo izrakteņu ieguvei jūrā.		Iespējamās papildus izmaksas risinājumiem / pasākumiem negatīvās ietekmes uz dabas vērtībām mazināšanai / kompensēšanai, realizējot projektu.

Ar <u>aizliegumu ievērošanas kontroli</u> saistītās izmaksas: ūdens motociklu un kaitborda sezonālo ierobežojumu kontrole [AJT RLRP: 2.4.]		Valsts budžets (VVD)	Izmaksas atbildīgajai institūcijai ierobežojumu ievērošanas kontrolei.
<b>ADMINISTRATĪVĀS IZMAKSAS</b> (izmaksas uzņēmumiem un institūcijām, lai izpildītu prasības saistībā ar informācijas sniegšanu, tai skaitā, izmaksas saistībā ar monitoringu, ziņošanu, informācijas sagatavošanu atļauju saņemšanai u.tml.)			
<b>TIEŠĀS ADMINISTRATĪVĀS IZMAKSAS:</b>			
<b>AJT monitoringa izmaksas:</b> - dabas vērtību monitorings [3.1.]; - vispārējās ekoloģiskās kvalitātes monitorings [3.2.].		Valsts budžets	
Putnu un roņu <b>piezvejas reģistrēšanas sistēmas izmaksas</b> [2.1.].	Papildus darbs zvejniekiem piezvejas upuru reģistrēšanai tika atzīts kā neliels.	Valsts budžets	
<b>Izmaksas saistībā ar informācijas sagatavošanu darbības atļauju saņemšanai / izsniegšanai:</b> - ietekmes uz vidi novērtēšanas veikšanas izmaksas ("sākotnējais izvērtējums", IVN, ietekmes uz Natura 2000 novērtējums); - nodevas darbības atļauju saņemšanai (piemēram, tehnisko noteikumu saņemšanai), <b>!!! Ņemot vērā tikai izmaksas saistībā ar jaunām / papildus prasībām (kas paredzētas DAP).</b>	Jaunām grunts novietnēm papildus prasība veikt "sākotnējo izvērtējumu" (dabas parka zonā) – 170,- LVL.  Iespējamās papildus izmaksas potenciālām darbībām VES, derīgo izrakteņu ieguvei jūrā (iespējams sarežģītāks IVN dēļ NATURA 2000).	(VPVB) Izmaksas saistībā ar papildus IVN procedūrām.  (VVD) Izmaksas saistībā ar papildus darbu darbības atļauju izsniegšanai.	Nav sagaidāms, ka būtiski pieaugums darbību ietekmes izvērtēšanas apjomi dēļ DAP (individuālo noteikumu priekšlikumos) paredzētajām papildus prasībām. Līdz ar to nav sagaidāms būtisks tiešo administratīvo izmaksu pieaugums atbildīgajām institūcijām.
<b>Ziņojumu sagatavošana EK</b> (ziņošana saistībā ar Natura 2000 teritorijām, 1 reizi 6 gados)		(Vides ministrija)	(Esošo funkciju ietvaros.)
<b>NETIEŠĀS ADMINISTRATĪVĀS IZMAKSAS:</b>			
Piemēram, darbinieku papildus apmācībai.		(VVD, VPVB, DAP)	Varētu būt nepieciešami informatīvi semināri atbildīgo institūciju pārstāvjiem.

Dabas aizsardzības un apsaimniekošanas pasākumu un prasību īstenošanas finansiālo izmaksu novērtējums ļauj secināt, ka:

- Praktiski visas finansiālās izmaksas attiecināmas uz valsts budžetu. Privātam sektoram saistībā ar esošo saimniecisko darbību nav finansiālo izmaksu no paredzēto pasākumu un prasību īstenošanas. Taču potenciālajām ekonomiskajām aktivitātēm teritorijās iespējams varētu būt papildus tiešās administratīvās izmaksas saistībā ar informācijas sagatavošanu darbības atļauju saņemšanai un pasākumiem, lai nodrošinātu atbilstību noteiktajām dabas aizsardzības prasībām.
- Lielākā daļa pasākumu visām (7) AJT ir kopēji. Šo pasākumu izmaksas, attiecīgi dalāmas uz visām AJT. Pieņemot, ka arī atšķirīgie pasākumi citām AJT varētu būt samērojami ar abām analizētajām teritorijām, kopējās pasākumu finansiālās izmaksas visām 7 AJT varētu būt apmēram 305 tūkst. latu gadā. Tas ir apmēram 6-7 % no esošajiem valsts budžeta izdevumiem dabas aizsardzībai, jeb 0,2 % no šobrīd tērētajiem valsts budžeta līdzekļiem vides aizsardzībai. Kopumā šāds izmaksu pieaugums normālas valsts ekonomiskās izaugsmes un valsts budžeta apstākļos nav vērtējams kā būtisks.
- Dabas aizsardzības pasākumu un prasību īstenošanas kopējās finansiālās izmaksas AJT "Nida-Pērkone" varētu būt apmēram 42 tūkst. latu gadā, no tām apmēram 65 % veido AJT monitoringa izmaksas. AJT "Rīgas līča rietumu piekrastes" šīs izmaksas varētu būt apmēram 63 tūkst. lati gadā, un monitoringa izmaksas veido apmēram 75 %. Nākamās pēc nozīmīguma aiz monitoringa izmaksām ir administratīvo un institucionālo pasākumu īstenošanas izmaksas, un konkrēti – izmaksas saistībā ar AJT

administrēšanu (AJT administrējošas struktūrvienības darbības finansēšanu). Šo izmaksu apjomu nav iespējams precīzi novērtēt pirms nav izstrādāta koncepcija AJT efektīvai pārvaldībai, taču indikatīvi novērtējumi liecina, ka nepieciešamais izmaksu pieaugums visām AJT kopumā varētu veidot apmēram 75-100 tūkst. latu gadā. Salīdzinājumā ar līdzšinējiem izdevumiem dabas aizsardzības institūciju darbības finansēšanai<sup>5</sup>, šāds izmaksu pieaugums kopumā nebūtu vērtējams kā būtisks. Tādēļ, ņemot vērā dabas aizsardzības institūciju finansējuma nepietiekamību jau esošo funkciju un darbu veikšanai, būtu ļoti svarīgi rast risinājumu papildus finansējuma paredzēšanai administratīvo un institucionālo pasākumu īstenošanai saistībā ar AJT izveidošanu.

- Jāatzīmē atsevišķu DAP paredzēto pasākumu ieviešanas pozitīvā ietekme uz tūrisma sektoru (piemēram, saistībā ar pasākumiem “sagatavot pētījumu par ilgtspējīga tūrisma-rekreācijas attīstības iespējām AJT”, “sagatavot priekšlikumus putnu vērošanas veicināšanai jūrā”, “papildināt kuģu vraku datu bāzi” u.c.).

### 3.3. Ieguvumi sabiedrībai no AJT dabas vērtību saglabāšanas

Iepriekšējā nodaļā tika raksturotas putnu sugu un rifu biotopu veiktās funkcijas, ko sabiedrība izmanto “ekoloģisko preču un pakalpojumu” veidā. Izmantojot citās valstīs veiktu ekonomiskās novērtēšanas pētījumu rezultātus, piemērojot tos AJT vides kontekstam un izmantojot pieņēmumus, tika iegūti indikatīva šo “ekoloģisko preču un pakalpojumu” ekonomiskā vērtība abām analizētajām AJT. Iegūtie novērtējumi ļauj secināt, ka:

- AJT “Nida-Pērkone” rifu biotopu sniegto “ekoloģisko pakalpojumu” kopējā ekonomiskā vērtība ir vairāk kā 300 miljoni latu gadā. Vairāk kā 70 % no šīs vērtības veido “pakalpojumi” ūdeņu ekoloģiskās kvalitātes uzturēšanai. Otri nozīmīgākie ir “pakalpojumi” Baltijas jūras ekosistēmas bioloģiskās daudzveidības un procesu nodrošināšanai un uzturēšanai.
- AJT “Rīgas līča rietumu piekraste” rifu biotopu kopējā ekonomiskā vērtība ir vairāk kā 110 miljoni latu gadā. Vairāk kā pusi no šīs vērtības veido “pakalpojumi” jūras ekosistēmas bioloģiskās daudzveidības un procesu nodrošināšanai, un “pakalpojumi” ūdens ekoloģiskās kvalitātes uzturēšanai ir otri nozīmīgākie.
- Abās AJT arī “pakalpojumi” zivju populāciju nodrošināšanai ir mērāmi miljonos latu gadā.

Jāatzīmē, ka šie ir drīzāk konservatīvi novērtējumi, jo tika izmantoti ļoti piesardzīgi pieņēmumi, un novērtējumi neietver rifu biotopu “neizmantošanas” vērtību.

- Nozīmīga ir arī aizsargājamo putnu sugu kopējā ekonomiskā vērtība, kas AJT “Rīgas līča rietumu piekraste” mērāma vairāk kā 3 miljoni latu gadā (ņemot vērā gan potenciālos ieguvumus no putnu vērotājiem, gan sabiedrības piešķirto vērtību aizsargājamām putnu sugām). AJT “Nida-Pērkone” attiecīgā ekonomiskā vērtība varētu būt vismaz 1-1,5 miljoni latu gadā.
- Izmantojot pētījumus par aizsargājamo teritoriju ekonomisko vērtību saistībā ar tūrisma un rekreācijas “pakalpojumiem”, jāsecina, ka šo “pakalpojumu” potenciālā vērtība AJT “Rīgas līča rietumu piekraste” var būt mērāma vismaz 2,5 – 5 miljoni latu gadā, bet AJT “Nida-Pērkone” 0,3-0,6 miljoni latu gadā.

---

<sup>5</sup> Saskaņā ar valsts budžeta projektu 2009. gadam, dabas aizsardzības institūciju plānotais budžets ir 2,64 miljoni latu. 2008. gadā šis budžets bija 2,46 miljoni latu. Tas ietver, piemēram, izdevumus inspektoru atalgojumam, dabas takām, ĪADT apsaimniekošanai un monitoringam, informatīvajiem materiāliem un stendiem, DAP un sugu aizsardzības plānu izstrādei u.c.

Pētījuma ietvaros nebija iespējams detalizēti novērtēt, kāds kaitējums dabas vērtībām būtu sagaidāms *bāzes scenārija* gadījumā (ja netiek paredzētas nekādas politikas rīcības) un, attiecīgi, kādi būtu konkrētie zaudējumi sabiedrībai no zaudētām “ekoloģiskajām precēm un pakalpojumiem”. Taču veiktie novērtējumi ļauj secināt, ka zaudējot pat tikai daļu no AJT dabas vērtību “kopējās ekonomiskā vērtība”, sabiedrības zaudējumi ilgtermiņā būtu lielāki nekā izmaksas, kas nepieciešamas vai rodas no *politikas scenārija* īstenošanas.

### 3.4. Potenciālie ieguvumi teritorijas ekonomikai

Līdzīgi kā sauszemes aizsargājamās teritorijas, AJT radītās **priekšrocības** ir saistītas ar:

- AJT dabas vērtībām un resursiem;
- NATURA 2000 teritorijas zīmolu;
- Iespējām izmantot sabiedrisko finansiālo atbalstu (piemēram, tūrisma infrastruktūras attīstīšanai NATURA 2000 teritorijās).

Piemēri no prakses liecina, ka potenciāls saistībā ar minēto priekšrocību izmantošanas būtu, piemēram, tādiem **darbības veidiem** kā:

- dabas tūrismam (tai skaitā putnu vērošanai, zemūdens niršanai, ūdens tūrismam);
- “tradicionālajam” tūrismam, piemēram, ja tiek izveidoti inovatīvi un kompleksi tūrisma produkti/piedāvājumi, iesaistot arī dabas vērtību izmantošanu;
- lokālu preču ražošanai un pakalpojumiem, izmantojot NATURA 2000 teritorijas zīmolu (suvenīri, dzērieni, pārtikas un dabas produkti – produkti ar speciālu sertifikātu, eko-marķējumu).

**Īpašs potenciāls šādās teritorijās ir tūrisma attīstībai.** Tūrisma attīstības tendences liecina, ka videi draudzīga tūrisma (tai skaitā dabas tūrisma) izaugsme gan pasaulē, gan Latvijā ir daudzārt straujāka par tradicionālā tūrisma pieauguma tempiem. Ekonomiskās novērtēšanas pētījumi apstiprina, ka cilvēki (gan tūristi, gan teritorijas iedzīvotāji) piešķir lielāku vērtību teritorijām ar bagātu bioloģisko daudzveidību. Tā piemēram, Vācijas pētnieki 2006. gadā veiktā ekonomiskās analīzes pētījumā<sup>6</sup> secinājuši, ka, pieaugot putnu sugu skaitam aizsargājamā teritorijā, tūristi apliecina lielāku vēlēšanos apmeklēt šo teritoriju (pat ja pārējie apstākļi teritorijā paliek nemainīgi). Pētījuma rezultāti apstiprina pozitīvu sakarību starp putnu sugu skaitu un tūristu skaitu un, tāpat, ieņēmumiem no tūrisma un ļauj secināt, ka bagāta bioloģiskā daudzveidība nodrošina teritorijai salīdzinošās priekšrocības. Savukārt, pētījums, kurā novērtētas apmeklētāju skaita izmaiņas piecās Latvijas aizsargājamās dabas teritorijās, kur, izmantojot sabiedrisko finansējumu, izveidota ekotūrisma infrastruktūra, liecina par ievērojamu apmeklētāju skaita pieaugumu šajās teritorijās.<sup>7</sup> Šajā pētījumā secināts, ka ieguldījumi ekotūrisma infrastruktūrā NATURA 2000 teritorijās ir devuši reģionālās attīstības impulsu mazāk apdzīvotās vietās un dažādojuši nodarbes iespējas. Tūristu skaita dinamika, tūrisma pakalpojumu un jaunu tūrisma produktu skaita pieaugums gan šajās teritorijās, gan to apkārtnē, kā arī pakalpojumu dažādošanās liecina, ka ekonomiskā ziņā ieguvēji ir gan tūrisma pakalpojumu sniedzēji, gan ar to saistītās nozares, gan vietējie iedzīvotāji.

---

<sup>6</sup> Freytag A., Vietze C. “Biodiversity, International tourism and development.” Jena Economic Research Papers 2007-012. Germany, 2007.

<sup>7</sup> Smaļinskis J., Junkurs A. “ERAF līdzfinansēto projektu ietvaros izveidotās ekotūrisma infrastruktūras apmeklētāju plūsmas pieauguma novērtējums”. Latvijas Ekotūrisma savienība. Rīga, 2007.



Kopumā pētījumi un piemēri no prakses ļauj secināt, ka AJT dabas vērtības, NATURA 2000 zīmols un iespējas izmantot sabiedrisko finansiālo atbalstu var veicināt ekonomisko aktivitāšu dažādošanos teritorijās, īpaši tūrisma attīstību, kas sniegtu ienākumu pieaugumu arī ar tūrismu saistītajās nozarēs (sabiedriskā ēdināšana, transports, naktsmītnes u.c.). Šādi ieguvumi parasti rada arī uzlabojumus teritorijas kopējā sociālekonomiskajā situācijā (piemēram, iedzīvotāju skaita stabilizēšanos/pieaugumu, bezdarba samazināšanos, dažāda veida sociālo un kultūras pakalpojumu attīstību, ceļu un cita veida infrastruktūras attīstību u.c.). Taču jāatzīmē, ka šādi ieguvumi ir potenciāli – pie nosacījuma, ja tiek mērķtiecīgi izmantotas AJT sniegtās priekšrocības, un veidotos ilgtermiņā.

## 4. Secinājumi

AJT izveidošanas un dabas aizsardzības pasākumu īstenošanas sociālekonomisko ietekmju izvērtējuma rezultāti divām AJT ļauj secināt, ka:

- Nav sagaidāmi ekonomiskie zaudējumi nevienam esošam vai potenciālam sektoram teritorijā un nebūs papildus finansiālās izmaksas esošajām darbībām teritorijā. Iespējamās papildus finansiālās izmaksas varētu būt potenciālām ekonomikas aktivitātēm teritorijā (piemēram, naftas izpētei un ieguvei, citu derīgo izrakteņu ieguvei, vēja parku būvniecībai jūrā).
- Atsevišķi ekonomikas sektori, kā arī mazie un vidējie uzņēmumi teritorijā būs ieguvēji no AJT izveidošanas un DAP pasākumu īstenošanas. Piemēram tūrisma un zvejniecības nozares uzņēmumi.
- Pētījums ļauj secināt, ka ir iespējams saskaņot dabas aizsardzības un teritorijas sociālekonomiskās intereses, veicinot teritoriju ilgtspējīgu attīstību.
- Dabas aizsardzības un apsaimniekošanas pasākumu un prasību īstenošanas finansiālās izmaksas galvenokārt attiecināmas uz valsts budžetu. Kopējās finansiālās izmaksas visām 7 AJT varētu būt apmēram 300 tūkst. latu gadā, tas ir apmēram 6-7 % salīdzinājumā ar esošajiem valsts budžeta izdevumiem dabas aizsardzībai un 0,2 % no izdevumiem vides aizsardzībai. Lielāko izmaksu daļu veido AJT monitoringa izmaksas un izmaksas saistībā ar administratīvo pasākumu īstenošanu. Atsevišķu DAP paredzēto pasākumu ieviešana radīs pozitīvu ekonomisko ietekmi (piemēram, uz tūrisma sektoru).
- Ekosistēmas, sugas un biotopi pilda ļoti daudzveidīgas funkcijas, ko sabiedrība izmanto tā saucamo “ekoloģisko preču un pakalpojumu” veidā. AJT aizsargājamo putnu sugu un rifu biotopu sniegto “ekoloģisko preču un pakalpojumu” kopējā ekonomiskā vērtība ir mērāma simtos miljonos latu gadā. Nodrošinot aizsargājamo putnu sugu un rifu biotopu saglabāšanu sabiedrībai ilgtermiņā veidojas ieguvumi, kas pārsniedz politikas īstenošanas izmaksas.
- AJT var būt kā teritorijas sociālekonomisko attīstību veicinošs faktors. Pētījumi un prakse gan citās Eiropas valstīs, gan Latvijā ļauj secināt, ka AJT radīto priekšrocību izmantošana ilgtermiņā nodrošinātu ieguvumus teritoriju ekonomikai un sociālajai videi. Ieguvēji būtu tūrisma pakalpojumu sniedzēji, ar to saistītās nozares un teritoriju iedzīvotāji.

## Pētījumā izmantotie informācijas avoti

- Impact Assessment Guidelines. – European Commission, 2009.
- Part III: Annexes to Impact Assessment Guidelines. – European Commission, 2009.
- IA tools: supporting impact assessment in the European Commission, online platform at <http://iatools.jrc.ec.europa.eu>. - EC Joint Research Centre (pēdējo reizi skatīts 20.07.2009.)

- Impacts Assessment Guidance. – UK: Department for Business Innovation & Skills, Better Regulation Executive <http://www.berr.gov.uk/whatwedo/bre/policy/scrutinising-new-regulations/preparing-impact-assessments/page44077.html> (pēdējo reizi skatīts 20.07.2009.)
- Guidelines for Preparing Economic Analysis. – U.S.: U.S. Environmental Protection Agency, 2000.
- AJT "Rīgas līča rietumu piekraste" Dabas aizsardzības plāns 2009. – 2018. gadam. (Projekts). – Rīga: Biedrības "Baltijas Vides forums", 2009.
- AJT "Nida-Pērkone" Dabas aizsardzības plāns 2009. – 2018. gadam. (Projekts). – Rīga: Biedrības "Baltijas Vides forums", 2009.
- Costanza R., et al. "The value of the world's ecosystem services and natural capital." // NATURE. 1997, Vol 387, p 253-260.
- Brink P., et al. "Technical Report on Biodiversity. RIVM report 481505019." – RIVM, EFTEC, NTUA and IIASA, 2000.
- Brink P., Monkhouse C., Richartz S. "Promoting the Socio-Economic Benefits of Natura 2000. Background Report for European Conference." – Brussels: IEEP, November 2002.
- Brink P., Kettunen M. "Value of biodiversity. Documenting EU examples where biodiversity loss has led to the loss of ecosystem services. Final Report." – Brussels: IEEP, 2006.
- Populating the Environmental Valuation Reference Inventory: 40 European valuation studies. Final report." – London: EFTEC, 2002.
- Braat L., Brink P. "The Cost of Policy Inaction. The case of not meeting the 2010 biodiversity target." – Brussels: Consortium lead by Alterra, Wageningen UR and IEEP, 2008.
- "The economics of ecosystems and biodiversity. An interim report". – European communities, 2008.
- Likumprojekta "Par valsts budžetu 2009. gadam" paskaidrojumi. 5.3. nodaļa "Valsts pamatbudžeta un speciālā budžeta izdevumi", sadaļa "Vides aizsardzība". ([http://www.fm.gov.lv/?lat/valsts\\_budzets/paskaidrojumi/2009.gada\\_projekts/](http://www.fm.gov.lv/?lat/valsts_budzets/paskaidrojumi/2009.gada_projekts/), skatīts 2009. gada maijā).
- VVD publiskais pārskats 2007.
- VVD atskaite par darbu 2008. gadā, VVD centrālo struktūrvienību atskaite par darbu 2008. gadā, ĪADT administrāciju atskaite par darbu 2008. gadā (<http://www.vvd.gov.lv/lv/publikacijas-un-statistika/statistikas-dati>).
- Leibenaths M., Badura M. "Natura 2000 teritoriju ekonomiskās novērtēšanas rokasgrāmata". – Rīga: Biedrības "Baltijas Vides forums", 2005.
- The Natura 2000 Newsletter No 24 / July 2008. – European Commission DG Environment, 2008.
- Freytag A., Vietze C. "Biodiversity, International tourism and development." – Germany: Jena Economic Research Papers 2007-012, 2007.
- Smajnskis J., Junkurs A. "ERAF līdzfinansēto projektu ietvaros izveidotās ekotūrisma infrastruktūras apmeklētāju plūsmas pieauguma novērtējums". – Rīga: Latvijas Ekotūrisma savienība, 2007.
- "Manual for the rural tourism providers on sustainable management of NATURA 2000 sites." – Latvija: LCTA "Lauku ceļotājs", 2008.